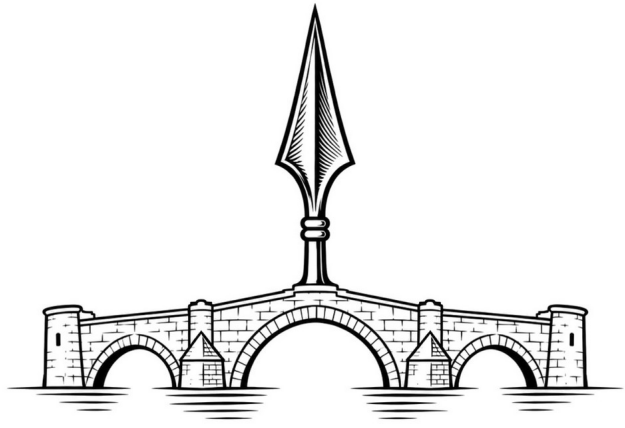
De schuld van de Gulden Pauw

Waar de waarheid haar prijs heeft



HELENA VERMEER

historische romans

© 2026 Helena Vermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen die de wet toestaat.

Dit is een historische roman. Hoewel het verhaal zich afspeelt tegen de achtergrond van werkelijke historische gebeurtenissen, zijn de fictieve personages en hun belevenissen ontsproten aan de verbeelding van de auteur.

Eerste uitgave: 2026

Uitgave in eigen beheer

ISBN: 9789403964751

Omslagontwerp en beeldbewerking: Helena Vermeer

Inhoud

01	Mooie letters	5
02	Een lied over wachten	15
03	Een teken voor niets	25
04	Acht dagen	35
05	De brug	45
06	Een papegaai met een mooie hand	53
07	De koning drinkt	63
08	De Kraan	73
09	Met mijn naam	83
10	Twaalf kaarsen	93
11	Het tredrad	103
12	Een dode tekent niet	115
13	De bruid	129

Inhoud (vervolg)

14	Een wit vel	139
15	Twee kaarsen	149
16	Het klopt	159
17	Een deken	169
18	Inês	181
19	Het klopt, meiske	193
20	De kar	205
21	Het klopt niet	217
22	De getuige	231
23	De kamer van de poorters	241
24	Het vonnis	249
25	Het tij	261

Hoofdstuk 1

Mooie letters

Clare zat in de schrijfkamer van De Gulden Pauw een nieuwe pen te snijden, en de man in de blauwe jas zag ze eerst niet. Ze zette er de kleine keep in, aan de linkerkant, niet dieper dan een haar, zoals haar vader het haar had geleerd, en legde de pen in de pot, met de punt naar rechts. Pas toen de voordeur openbleef en het tochtte tot aan haar tafel, keek ze op. Bij de deur stond een jonge man met nat haar dat tegen zijn voorhoofd plakte. Zijn jas was van goede blauwe stof, maar versleten aan de ellebogen, en aan zijn laarzen zat modder tot boven zijn enkels, zodat ze begreep dat hij een lange weg te voet had afgelegd.

Hij vroeg iets aan Tanne, en Tanne wees naar de schrijfkamer.

Clare legde haar mes neer toen hij tot in de deuropening kwam. 'De waard is er niet,' zei ze. 'Hij is naar de Kraan aan de kaai, om de wijnvaten te laten lossen. Kan ik u helpen?'

'Misschien.' Hij sprak Vlaams met een Portugese tongval die het eind van de woorden wat liet hangen. 'Ik ben Duarte, de klerk van Afonso Vaz.'

Clare kende de naam van Vaz, een koopman uit Lissabon die elk najaar met wijn naar Brugge kwam en altijd in de Pauw sliep. Hij was een dikke, vriendelijke man die haar elk jaar een

oranjeappel gaf, of ze nog een kind was.

'Hoe gaat het met meester Vaz?'

'Hij is ziek en ligt in Sluis.' De klerk keek naar de open bladzijden op haar tafel. 'In de herfst heeft hij hier honderdzestig pond in bewaring gegeven. Begin december heeft hij het teruggevraagd, en hij heeft het nooit gekregen.'

Clare voelde het koud worden in haar rug. Honderdzestig pond groot was meer dan een metselaar in tien jaar verdiende. Ze bladerde terug naar de herfst, al wist ze precies waar het stond, want ze had het zelf geschreven.

Afonso Vaz, honderdzestig pond groot, in bewaring, twaalf oktober. Daaronder stond zijn handtekening in bruine inkt, met een krul aan de V. Erachter had ze in haar mooiste letters en met de zwartste inkt die ze had geschreven: *Betaald te Sluis op Sint-Niklaasdag.*

Ze draaide de bladzijde naar hem toe.

'Hij is betaald, meester Duarte. Mijn oom is het hem op Sint-Niklaas zelf gaan brengen.'

De klerk boog zich over de bladzijde en las de regel twee keer. Achter hem ging de gelagkamer gewoon door. Sinds de vloot van de Portugese prinses met Kerstmis in Sluis was binnengelopen, voor haar bruiloft met de hertog, zat ze elke avond vol, en aan de lange tafel zongen Portugezen een lied dat steeds weer op hetzelfde woord uitkwam. Een wijnkoper uit Porto met een grijze baard sloeg de maat op tafel en riep naar Tanne dat hij drie kannen had gehad. 'Vier,' zei Clare door de open deur, zonder op te kijken, en de wijnkoper lachte en betaalde er vier. Verder lette niemand op de schrijfkamer.

'Is dit uw hand?'

'Dat is mijn hand, ja. Alles in dit boek is mijn hand.'

'Was u in Sluis?'

‘Nee, mijn oom heeft het mij gedicteerd toen hij terugkwam.’

‘Hier heeft meester Vaz getekend, toen hij het geld bracht.’ Hij wees naar de bruine handtekening, zonder het papier aan te raken, en daarna naar de regel eronder. ‘En hier niet.’

‘Een gast tekent als hij geld brengt. Als hij het terugkrijgt, schrijf ik er betaald achter. Zo gaat het in elke herberg aan de kaai.’ Ze zei het traag en duidelijk, met de stem die de oude schrijver Everaert vroeger tegen haar opzette als zij iets voor de tweede keer niet begreep. ‘Mijn oom is binnen het uur terug. Als u wilt wachten, laat ik u iets te drinken brengen.’

‘Dus wat hier staat, is het woord van uw oom.’

‘Het is het woord van dit huis.’

‘Dat bedoel ik.’

Clare voelde haar gezicht warm worden. Ze moest Tanne roepen, hem bij het vuur zetten en wachten tot haar oom Joos thuiskwam, want Joos kon met elke gast praten, ook met een kwade. Maar deze man stond in haar deuropening met zijn natte haar en zijn modderlaarzen en sprak over haar oom als over een kramer die met valse gewichten woog. Haar oom had haar kist van de kar getild toen ze twaalf was en er verder niemand meer was, en hij had gezegd dat ze nu bij hem hoorde.

‘Mijn oom heeft nog nooit een gast een penning te weinig gegeven,’ zei ze. ‘Vraag het aan wie u wilt, op de hele kaai.’

‘Dat heb ik gedaan. Iedereen zegt het.’ Hij zei het droog. ‘Daarom heeft mijn meester hem zijn geld gegeven.’

‘Misschien zit de koorts van uw meester niet alleen in zijn borst.’

Ze zag dat het raakte, en heel even deed het haar plezier, een klein, lelijk plezier waar ze zich niet eens voor schaamde. Ze had harder gesproken dan ze wilde. Aan de tafel bij de deur

draaiden twee schippers hun hoofd om.

'Hij hoest bloed, demoiselle. Hij ligt in een herberg in Sluis, en de herbergierster wil zijn kamer terug, want er komen mensen van de prinses die beter betalen. Ik ben te voet gekomen, omdat een paard geld kost.'

Hij boog zich weer over de bladzijde. Nu bekeek hij de letters zelf, de lange haal van de B, de krul die ze aan de S had gegeven omdat het om een groot bedrag ging. Hij richtte zich op en keek haar aan.

'Mooie letters, demoiselle. Jammer dat ze liegen.'

Hij sprak niet luid. Hij zei het zoals je zegt dat het regent, en het deed meer pijn dan als hij had geroepen. De schippers bij de deur hadden het gehoord, en morgen wist de hele kaai dat het boek van de Pauw loog. Het boek van de Pauw, dat was zij.

Ze stond op en sloeg hem in zijn gezicht.

Het klonk luider dan ze had verwacht. In de gelagkamer werd het stil. Het lied aan de lange tafel brak af, de wijnkoper uit Porto hield zijn kroes halverwege zijn mond, en Tanne hield de kan boven een beker zonder te schenken. Een klap hoefde niemand te vertalen.

De klerk deed een halve stap achteruit en bracht zijn hand naar zijn wang. Een ogenblik zag ze iets in zijn gezicht waar ze niet op had gerekend: hij was niet kwaad. Hij leek eerder moe, te moe om nog van een klap op te kijken.

'Dat is ook een antwoord.'

In de stilte droeg zijn stem tot bij de deur.

'Mijn boek klopt.' Haar stem trilde, en ze haatte het. 'Ik heb elke regel zelf geschreven.'

'Dat geloof ik.' Hij liet zijn hand zakken, en op zijn wang kwam de rode afdruk van haar hand op. 'Ik wacht op de waard.'

Hij ging bij het vuur zitten, naast een scheepsjongen van een jaar of tien die met de kooplieden was meegekomen en in een te dun hemd zat te rillen. De jongen schoof voor hem op.

Niemand zong, tot haar neef Lievin achter de toonbank vandaan kwam met een grote kan en een lach die hij voor zulke avonden bewaarde.

'Van het huis, voor de hele tafel! Mijn nicht slaat alleen wie aan haar letters komt. Gisteren heeft ze mij een halve haring aangerekend.'

De Portugezen lachten, ook die er niets van verstonden, en Lievin schonk in tot de wijn over de randen liep. Een voor een begonnen ze weer te zingen, half zo hard als eerst.

Clare haalde een kom soep uit de keuken en zette ze voor de scheepsjongen neer, naast de klerk, zonder de klerk aan te kijken. Ze schreef ze op haar eigen rekening, onderaan de bladzijde, waar haar oom nooit keek.

Clare trok de deur van de schrijfkamer dicht en ging op haar handen zitten om ze stil te krijgen. Haar rechterhand brandde nog.

'Een schrijver heeft één ding,' had haar vader gezegd. 'Zijn hand.'

Hij had het gezegd op de Burg, toen ze zeven was en zijn hand vasthield, voor de kaak, het houten schavot waar de stad haar bedriegers te kijk zette. Er stond een man op met een akte op zijn borst gebonden, een valse akte die hij zelf had geschreven, en haar vader was de hele weg naar huis stil gebleven.

De deur ging weer open, en haar tante Barbele kwam binnen met haar sleutels aan haar gordel. Ze keek naar Clares handen en daarna naar de bedstede in de hoek, naast de geldkist.

‘Er komen er nog vier. Kooplieden uit Lissabon. Ze willen elk een bed.’

‘We hebben er geen meer.’

‘We hebben het jouwe.’

De bedstede was een smalle kast met een gordijn ervoor en een strozak die naar lavendel rook, omdat Clare er elke week een zakje onder legde. Ze was negentien en sliep er sinds de herfst, sinds Everaert zijn pen niet meer stil kreeg en zij de rekeningen deed. Daarvoor had ze zeven jaar in het kamertje achter de keuken geslapen, met de meiden, die snurkten en elkaars dekens stalen. Dat ze naast de geldkist mocht slapen, was het bewijs dat haar oom haar vertrouwde.

‘Waar moet ik dan slapen?’

‘In de keuken, bij de haard. Daar is het warm.’ Barbele trok het gordijn open en drukte met haar hand op de strozak, of ze een brood keurde. ‘Het is voor de feesten. Na de intrede van de prinses gaan ze weer weg. De kist zetten we zolang in onze kamer.’

‘Is het om de klap?’

‘Het is om de feesten.’

‘En dan krijg ik het terug?’

Barbele draaide aan de kleine sleutel van de geldkist, die aan haar ring hing.

‘Na de bruiloft van Lievin telt dit huis zijn bedden, Clare. Dat weet je.’

Clare wist dat haar neef trouwde met de dochter van een schepen, een van de mannen die de stad bestuurden, en dat er dan een jonge vrouw in huis kwam met een kist vol linnen en een eigen meid. Iedereen op de kaai wist waar een nicht zonder geld dan heen ging: met één kist op de kar naar de Wijngaard, het begijnhof achter de grote vijver, om wol te spinnen tot ze oud was.

‘Ik doe de rekeningen. Wie moet ze anders doen?’

‘Je oom kan tellen.’

‘Mijn oom telt op zijn vingers.’

Het was eruit voor ze het wist. Barbele trok het gordijn weer dicht, zo ver als het ging, want het had nooit helemaal gesloten, en ging de kamer uit. Clare bleef met haar handen plat op de tafel. Ze was bang, en als ze bang was, werd haar tong scherp. Dat had haar moeder al gezegd toen ze vijf was.

Ze had een gast geslagen, in het huis van haar oom, waar iedereen bij was, en Lievin had het met een kan wijn moeten goedmaken. Zij mocht nog geen fout hardop zeggen zonder dat Barbele haar daarna een hele dag aansprak met die stem zonder warmte. Na haar antwoord over het woord van dit huis had ze moeten ophouden. Het was een goed antwoord geweest, en ze had het zelf kapotgemaakt.

Toch nam ze het hem kwalijk. Hij kwam van buiten, met modder aan zijn laarzen, en hij legde zijn hand op het enige in dit huis wat nog echt van haar was. Haar bed was verhuurd, en over haar plaats werd gepraat als over een rekening die nog openstond.

Ze las de regel van Vaz nog eens. Elke haal begon met het dunne dubbele lijntje van haar keep, zo fijn dat je het alleen zag als je wist dat het er was. Haar oom had de regel gedicteerd op de avond van Sint-Niklaas, toen hij moe en verkleumd uit Sluis was teruggekomen. Hij had die avond niet gegeten en niet geroepen, en ze had gedacht dat het de zieke man in Sluis was, want haar oom kon niemand ziek zien zonder het een week met zich mee te dragen. Nog in zijn reismantel was hij naar de schrijfkamer gekomen, en terwijl ze schreef, had hij achter haar gestaan met een hand op de leuning van haar stoel. Schrijf het mooi, meiske, had hij gezegd, het is veel geld. Ze had haar beste letters gebruikt, omdat het een groot be-

drag was en omdat hij vlak achter haar stond en ze zijn adem in haar haar voelde. De volgende ochtend lag haar pen met de punt naar links in de pot, en ze had gedacht dat Tanne had afgestoft.

Ze zag er niets verkeerds aan. Het was een gewone regel, en hij was goed geschreven.

De deur ging open, en Lievin kwam binnen met een beker warme wijn. Hij zette hem naast haar inktpot en ging op de rand van haar tafel zitten, wat hij niet mocht.

'Drink. Je ziet wit.'

'Ik ben niet wit.'

'Je bent zo wit als een begijn. Wat wilde hij eigenlijk?'

'Het geld van Vaz. Hij zegt dat het nooit betaald is.'

Lievin pakte haar pennenmes van de tafel en draaide het rond in zijn hand. Hij was er stil van, wat bij hem zelden gebeurde.

'Vader regelt het wel,' zei hij ten slotte. Hij legde het mes neer, precies naast haar pen. 'Heb je mijn Marie al gezien in haar nieuwe mantel? Groen, met bont aan de kraag. Ze lijkt er een prinses in, en dat weet ze.'

Hij stond op en tikte op de beker. 'Drink nu. En sla hem niet nog eens, want hij heeft een mooi gezicht, en daar heeft dit huis er niet veel van.'

Hij was weg voor ze kon antwoorden. Hij kon iets wat zij nooit had geleerd: hij maakte mensen blij, en het kostte hem niets. Clare dronk de wijn, die te zoet was, en de warmte zakte tot in haar buik.

Haar oom kwam laat thuis, met rijp op zijn muts. Joos was een grote man met een dikke buik en een stem die je in de kelder nog hoorde. Hij stampte de modder van zijn laarzen

in de deuropening en riep al voor hij binnen was.

'Twaalf vaten Bourgondische naar het Prinsenhof, en de keldermeester van de hertog heeft ze zelf geteld! Tanne, bier voor de sjouwers, ze hebben het verdiend!'

De gelagkamer juichte. Hij kende de helft van de gasten bij naam, en de andere helft gaf hij een naam die hem goed uitkwam. Hij sloeg mannen op hun rug en kuste Tanne op haar haar, en Clare voelde, elke avond opnieuw, dat het huis warmer werd zodra hij binnen was.

Bij het vuur zag hij de klerk zitten, en hij liep met open armen naar hem toe.

'Een klerk van meester Vaz! Dat zie ik aan de jas, zo'n blauw maken ze alleen in Lissabon. Welkom, jongen, welkom in de Pauw. Barbele! Een kom soep voor de klerk van Vaz!'

De klerk stond op, maar hij gaf Joos geen hand. De afdruk op zijn wang was weggetrokken.

'Hoe gaat het met uw meester?' vroeg Joos.

'Slecht, waard.'

'Ziek, ja. De arme man, ik heb het met mijn eigen ogen gezien in Sluis.' Joos schudde zijn hoofd. 'Wat een winter om ziek te zijn.'

'Hij wil zijn geld.'

Aan de tafels bij het vuur draaiden een paar hoofden om.

'Hij heeft zijn geld, jongen. Ik heb het hem zelf in zijn handen gelegd.'

'Hij zegt van niet.'

'Dan is hij zieker dan ik dacht.' Joos legde een zware hand op de schouder van de klerk. 'Kom, eet eerst. Morgen laat ik u iets zien, en dan praten we als mannen. Vanavond is het te koud om ruzie te maken.'

De klerk keek naar de hand op zijn schouder en ging zitten en at de soep die Barbele hem bracht, met zijn hoofd laag

boven de kom.

Haar oom kwam naar de schrijfkamer, met de geur van wijnvaten en teer, en kneep in haar schouder.

'Ze zeggen dat je hem een klap hebt gegeven.'

'Hij zei dat mijn boek liegt.'

'Dan had hij er een verdiend. Maar sla mijn gasten niet meer, meiske, niet in de gelagkamer. Ik heb liever dat je ze laat betalen.'

'Wat ga je hem morgen laten zien?'

'Iets wat jou gelijk geeft.' Hij gaf haar een tikje op haar wang, net als toen ze als kind bij hem in huis kwam. 'Ga slapen. Het is een lange dag geweest.'

Clare sliep niet. Ze lag op een strozak in de keuken, met haar mantel over de deken, en staarde naar de haard, waar het vuur was gezakt tot een rode gloed die af en toe tikte. Tanne sliep op de bank tegen de muur en floot bij elke adem door haar neus. Boven haar hoofd liepen de knechten over de zolder, en daarboven gierde de wind over de pannen.

Ze dacht aan het rode merk op de wang van de klerk, tot ze weer hoorde wat hij had gezegd: mooie letters, die liegen. Wie zei zoiets tegen een vreemde, waar iedereen bij was?

Iemand die het zeker wist, dacht ze, en die gedachte beviel haar niet.

Ze draaide zich om op de strozak. Morgen liet haar oom hem iets zien, en dan was het voorbij. Dan ging de klerk terug naar Sluis, naar zijn zieke meester, en zou iedereen op de kaai vergeten wat er die avond was gezegd.

Wat kon haar oom hem laten zien dat zij nog niet had opgeschreven?

Hoofdstuk 2

Een lied over wachten

'Ik, Afonso Vaz, koopman uit Lissabon, verklaar dat ik van Joos, waard van De Gulden Pauw te Brugge, honderdzestig pond groot heb terugontvangen, het geld dat ik bij hem in bewaring had gegeven. Geschreven te Sluis op Sint-Niklaasdag.'

De klerk las het langzaam voor, bij het raam van de schrijfkamer, met de tongval die de woorden aan het eind liet hangen. Haar oom wilde het zo. 'Lees het hardop, jongen, dan hoort mijn nicht het ook,' had hij gezegd, en hij had het papier zelf uit een leren map gehaald, nog voor de eerste gasten beneden waren. De klerk stond er in dezelfde blauwe jas, die nu droog was en daardoor nog meer versleten leek. Hij had geen nacht in de Pauw doorgebracht. Clare zag het aan zijn haar, dat nat was van de mist, en aan de stoppels op zijn kin.

Het was een kwijtschrift, het bewijs dat een schuld betaald is. Hij hield op met lezen en liet zijn blik naar de onderkant van het vel zakken. Clare kwam naast hem staan om mee te lezen. Onder de tekst stond een kruisje, twee korte halen in donkere inkt, en daarnaast in een kleinere hand: *het teken van Afonso Vaz, die door zijn ziekte zijn naam niet kon schrijven*. Helemaal onderaan stond een naam die ze goed kende. *Lievin, zoon van Joos, getuige.*

De tekst zelf herkende ze ook. De letters liepen scheef over het papier en de lussen van de l waren dichtgelopen, omdat de pen had getrild. Het was de hand van Everaert. Dertig jaar had hij de rekeningen van de Pauw gehouden, en hij had haar alles geleerd wat ze erover wist, en elke dag laten voelen dat ze het nog niet goed genoeg deed. Met Kerstmis had haar oom hem weggestuurd, omdat zijn pen niet meer stil wilde liggen.

Ze bekeek het papier zoals hij het haar had geleerd: eerst het papier, dan de inkt, dan de hand. Het papier was goed, dik en een beetje grauw, de tekst stond in Everaerts bruine inkt, en het kruisje was zwart, twee dikke halen, de ene over de andere, van een zieke man die de pen te hard op het papier drukt omdat hij zijn naam niet meer kan schrijven.

'Everaert is mee geweest,' zei Joos, die haar zag kijken. 'Hij schreef het daar in de kamer in Sluis, en Lievin was getuige. Vaz kon zijn eigen naam niet meer zetten, de arme man. Zijn handen beefden nog harder dan die van Everaert.'

Clare had zelf mee willen gaan, die ochtend van Sint-Niklaas, omdat zij de rekeningen bijhield. Haar oom had gezegd dat een meisje niets te zoeken had in een zeemansherberg in Sluis, en hij had Everaert meegenomen, met zijn bevende handen en zijn barst in zijn bril. Ze was naar de vroegmis gegaan, en toen ze terugkwam, was de kar al weg. Ze had het toen niet vreemd gevonden.

De klerk liet het papier zakken. 'Meester Vaz zegelt alles. Hij heeft een zegelring met een schip erop.'

'Die kreeg hij van zijn hand niet af.' Joos maakte een gebaar met zijn dikke vingers, of hij zelf aan een ring trok. 'Zo gezwollen was alles. Ik heb het hem zelf zien proberen.'

'U hebt hem goed bekeken.'

'Ik heb hem zijn geld gegeven, jongen. Dan kijk je een man in de ogen.'

Een ogenblik bleef het stil, en Clare stond tussen hen in met het gevoel dat ze naar een spel keek waarvan ze de regels niet kende. Haar oom glimlachte, maar de klerk was bleek en vouwde het papier precies langs de oude vouwen weer dicht.

'Mag ik het meenemen voor mijn meester?'

'Nee.' Joos nam het hem snel uit handen, zonder ruw te zijn, stak het in de map en tikte op de sleutel van zijn eigen kist, die aan een koord om zijn nek hing. 'Dit blijft boven, in mijn kist. U mag het lezen zo vaak als u wilt, maar het blijft hier.'

'Dan zegt het niets.'

'Het zegt dat uw meester betaald is. Meer hoeft het niet te zeggen.'

Clare was zo opgelucht dat ze moeite moest doen om niet te lachen: haar regel klopte. Ze had het geweten, maar nu lag het op papier, met een getuige erbij, en de klerk kon beweren wat hij wilde. Ze keek naar zijn bleke, ongeschoren gezicht en vond dat hij het verdiend had.

'Dan kunt u terug naar Sluis, meester Duarte. Te voet is het maar een halve dag.'

Het was een gemene zin, en ze zei hem met opzet. De klerk draaide zich naar haar om en keek haar zo lang aan dat zij als eerste wegkeek. Dat raakte haar meer dan alles wat hij had kunnen zeggen.

Daarmee had het voorbij moeten zijn. In plaats daarvan legde haar oom een hand op de schouder van de klerk.

'Waar slaap je, jongen?'

'In een stal bij de Ezelpoort. Er waren geen bedden meer.'

'In een stal!' Joos riep het door het hele huis, en Barbele kwam vanuit de keuken kijken. 'De klerk van mijn goede vriend Vaz slaapt in een stal, terwijl zijn meester ziek ligt. Dat

laat ik in mijn huis niet gebeuren. Je slaapt hier, op de zolder boven de keuken, met een goede strozak en een deken.'

'Ik kan niet betalen, waard.'

'Wie vraagt er geld? Je komt te voet uit Sluis voor je meester, en dan zou ik je in de kou laten liggen?'

Barbele stond in de deur met een pollepel in haar hand. 'Voor die plek op de zolder boden twee Portugezen gisteren elk een schelling per nacht.'

'Dan bieden ze morgen twee, en ze krijgen hem nog altijd niet.'

Barbele ging terug naar de keuken. Clare zag haar rug, recht en stijf. Haar tante was het er niet mee eens, en ze zou er nooit meer iets over zeggen.

De klerk aarzelde terwijl zijn blik van Joos naar de map ging, en van de map naar Clare.

'Tot de vloot terugvaart. Dan ga ik.'

'Blijf zo lang als je wilt, jongen. In de Pauw is altijd plaats.'

Tegen de middag, toen het even rustig was, stond Tanne ineens naast haar aan de toonbank, met een natte doek over haar schouder en een gezicht vol nieuws.

'Ik weet iets over hem,' fluisterde ze. 'Over de Portugees.'

'Wat dan?'

Tanne hield haar hand op, met de palm naar boven. Ze was zestien en had rode handen van het afwassen, en ze spaarde voor een man met een eigen oven. Ze had het Clare al tien keer verteld: een bakker, met een huis boven de bakkerij, waar het altijd warm was en waar ze nooit meer andermans kroezen hoefde te wassen. Daarvoor verkocht ze alles wat ze zag en hoorde, aan wie het wilde kopen.

Clare zuchtte en legde een penning in haar hand.

Tanne boog zich over de toonbank. 'Hij heeft vannacht

niet in een stal geslapen. Hij heeft op de kaai gezeten, waar de Portugese schuiten liggen. De knecht van de bakker zag hem toen hij om vier uur het meel ging halen. Hij zat daar op een paal, in de mist, en hij keek naar het water.'

'Is dat alles?'

Ze aarzelde, voor het effect. 'Hij huilde. Zegt de knecht. Maar die knecht ziet slecht.'

Ze stak de penning weg in haar keurs, tussen het lijfje en haar hemd, en ging terug naar haar afwas. Clare bleef achter met het beeld van een man op een paal in de mist, en ze wist niet wat ze ermee moest. Een man die om een zieke meester huilde, kon een trouwe klerk zijn. Of een goede toneelspeler.

De rest van de dag kon Clare de klerk niet ontlopen. Hij zat aan het eind van de lange tafel met een stapel brieven die hij las en beantwoordde, en elke keer dat ze opkeek, zat hij er nog. In de namiddag kwam hij naar de toonbank.

'Mag ik het boek zien, de bladzijde van meester Vaz?'

'U hebt het gisteren gezien.'

'Uw regel heb ik gezien. Ik wil zijn naam zien.'

Ze aarzelde, maar ze vond geen reden om te weigeren. Ze sloeg het boek open bij oktober en draaide het naar hem toe. Hij boog zich over de bladzijde en las geen woord. Hij bekeek alleen de handtekening van Vaz, de bruine inkt, de krul aan de V, en hij bleef ernaar kijken tot ze ongeduldig werd.

'Waarom?' vroeg ze.

'Om te zien hoe hij schreef toen hij nog gezond was.'

Hij mompelde het tegen de bladzijde. Bij het rechtkomen viel er iets uit de hals van zijn hemd naar voren, een leren koord met iets zwaars eraan, dat hij meteen terugstopte. Clare zag het maar heel even en kon niet zeggen of het een kruisje was of een sleutel.

Hij voelde aan zijn wang. ‘U slaat hard, voor een klerk.’

‘En u liegt slecht,’ zei Clare. ‘U hebt vannacht niet in een stal geslapen.’

Hij keek haar aan, en voor het eerst zag ze iets wat op een glimlach leek, aan één kant van zijn mond. ‘Dat is waar, demoiselle. Ik lieg heel slecht.’

Hij ging terug naar zijn plaats. Clare sloeg de bladzijde om en merkte dat haar hart sneller ging dan nodig was.

Lievin vond ze in de kelder, waar hij zogenaamd de nieuwe vaten telde en eigenlijk op een ervan zat met een beker wijn in zijn hand. Hij hief hem naar haar op.

‘De keldermeester inspecteert de waar.’

‘Je hebt getekend als getuige op het papier van Vaz.’

‘Ik teken alles wat vader me voorlegt. Dat gaat sneller dan lezen.’

‘Je was dus in Sluis.’

‘Ik was erbij, ja.’ Hij nam een slok. ‘Het was koud in Sluis, het stonk er naar vis, en Vaz lag in een bed dat ik nog niet aan een hond zou geven. Meer weet ik er niet van.’

‘Hoe zag hij eruit?’

Lievin zette zijn beker neer. Hij had een rond, open gezicht dat iedereen vertrouwde, en Clare had het nog nooit zo leeg gezien als nu, voor de duur van een ademhaling.

‘Ziek,’ zei hij. ‘Hij zag eruit als een zieke man. Wat wil je dat ik zeg, Clare? Dat hij een groene neus had?’ Het open gezicht was terug. ‘Marie wil een bruiloft met zwanen. Echte zwanen, gebraden, met hun veren er weer op. Weet jij wat een zwaan kost?’

‘Meer dan jij hebt.’

‘Meer dan ik ooit zal hebben.’ Hij stond op. ‘Daarom trouw ik met de dochter van een schepen.’

Hij klom de keldertrap op en floot. Clare stond nog tussen de vaten, in de zure lucht van wijn en natte steen, en voelde zich ongemakkelijk zonder te weten waarom. Lievin loog altijd een beetje, over kleine dingen, om iedereen tevreden te houden. Dit had ook zo'n kleine leugen geleken. Ze kon alleen niet zien waar hij zat.

Die avond hielp ze Barbele in de keuken, omdat Tanne met de Portugezen moest lachen en schenken. Barbele sneed uien met droge ogen, wat Clare nooit had gekund, en ze sprak bijna niet. Na een tijd legde ze het mes neer.

'Tanne zegt dat je de klerk vanochtend gekwetst hebt.'

'Hij heeft mij gisteren gekwetst.'

'Dat weet ik. Je zag het, en je deed het toch. Daar gaat het mij om.'

Clare had geen antwoord. Barbele sprak zelden, maar als ze iets zei, raakte het altijd precies de plek waar het pijn deed. Het was een gave die Clare haar benijdde, en die ze haar ook kwalijk nam.

'Waarom laat oom hem hier slapen?'

Barbele pakte het mes weer op en sneed verder. 'Je oom laat iedereen hier slapen. Dat is zijn gebrek.' Ze schoof de uien in de pot. 'En ik mag de dekens wassen.'

Om negen uur ging het licht in de gelagkamer uit. Clare legde haar strozak voor de haard, naast de bank waar Tanne al lag te slapen met haar mond open. In de hoek van de keuken stond de ladder naar de zolder, een smalle ladder met sporten die glad waren van het gebruik. Boven, achter een luik, sliepen de knechten, en sinds vanavond ook de klerk van Vaz.

Ze hoorde hem boven bewegen, het piepen van de planken en het geluid van een strozak die werd opgeschud. Het

werd stil, en net toen ze dacht dat hij sliep, begon hij te zingen.

Hij zong zacht, in zijn eigen taal, een langzaam lied met lange tonen aan het eind van elke regel. Ze verstond er geen woord van. Het klonk als iets wat moeders zingen bij een wieg, of vrouwen aan het water, en het was zo onverwacht in dit huis vol bier en geschreeuw dat ze rechtop ging zitten om het beter te horen.

Ze stond op en liep op blote voeten over de koude tegels naar de ladder. Onderaan legde ze haar hand op een sport. Boven haar hoofd zong hij verder, regel na regel, terwijl zij in het donker stond met haar mantel om haar schouders en luisterde.

Iemand had hem dat lied geleerd en het voor hem gezongen, in een huis in Lissabon, en daar wachtte nu een moeder of een meisje op hem. Ergens was er een deur die voor hem openging als hij thuiskwam, en mensen die riepen dat hij er eindelijk was.

Ze was jaloers op een man die ze niet kende, om mensen die ze nooit had gezien, en toch ging ze niet terug naar haar strozak.

Het zingen hield op. Het luik ging open, en een voet zocht de bovenste sport.

Clare deed een stap achteruit, maar het was te laat. De klerk kwam de ladder af met een lege kroes in zijn hand, en op de onderste sport zag hij haar. In het donker kon ze zijn gezicht nauwelijks onderscheiden, alleen de witte vlek van zijn hemd.

'Ik zing te luid.'

'U zingt in het Portugees. Niemand verstaat het.'

'U wel, blijkbaar. U staat hier.'

'Ik kon niet slapen.' Ze sloeg haar mantel dichter om zich heen. 'Waar gaat het over?'

Hij dacht even na. 'Over een vrouw die wacht op een schip. Het schip komt niet, en zij blijft wachten. Bij ons gaan alle liedjes over wachten.'

'Wacht er iemand op u?'

Ze had het niet willen vragen. Ze vroeg het toch, en ze was blij dat het donker was.

'Mijn moeder, demoiselle.'

Hij liep langs haar naar de waterton bij de deur en schepte water, en ze hoorde hem drinken. Op de terugweg stond hij even naast haar. Ze rook de wol van zijn hemd en iets anders, iets van rook en zeewind.

'Goedenacht,' zei hij, en hij klom weer naar boven.

Het luik ging dicht, en hij zong niet meer.

Clare ging terug naar haar strozak en trok de deken tot onder haar kin. Zijn moeder. Op haar wachtte niemand, dacht ze.

Ze lag lang naar het luik te kijken. Hij was een vreemde die haar een leugenaar had genoemd. Haar oom had hem een papier getoond met een kruisje en een getuige, en toch was hij gebleven. Hij had geen geld en geen bed, en toch bleef hij. Ze nam zich voor hem in het oog te houden, hem en het koord met iets zwaars eraan, dat hij onder zijn hemd wegstopte zodra iemand het zag.

Hoofdstuk 3

Een teken voor niets

Bij het derde briefje raakte Clare de tel kwijt, en de oudste koopman zuchtte, luid genoeg voor de hele toonbank.

Hun schip was gisteren in Sluis gelost, en nu, twee dagen voor Nieuwjaar, wilden de kooplieden uit Lissabon allemaal tegelijk hun geld in bewaring geven, met zeven buidels en drie briefjes vol bedragen. Haar oom was met de kar naar het Prinsenhof, en Barbele stond in de kelder. Clare schoof de koperen penningen over het telbord, terwijl de kooplieden met hun handschoenen op de toonbank tikten, en hoe harder ze tikten, hoe trager haar vingers gingen. Ze veegde het bord leeg en begon opnieuw.

'Mag ik?'

Duarte, de klerk van Vaz, stond naast haar. Ze had hem niet zien aankomen, en haar rechterhand werd warm bij de herinnering aan zijn wang. Hij wees naar de lei waarop ze haar tussensommen schreef.

'Ik kan het zelf.'

'Dat zie ik. Het gaat alleen een uur duren, en meester Gonçalo heeft een schip te halen.'

De oude koopman was het daar luid mee eens. Clare gaf de lei uit handen, omdat ze niet wist hoe je nee zegt tegen een toonbank vol ongeduldige mannen, en ze nam het Duarte

kwalijk dat hij daarop had gerekend. Hij veegde de lei schoon met de zoom van zijn jas en schreef de bedragen onder elkaar in tekens die ze niet kende, zonder bord en zonder penningen, met een griffel die nauwelijks stilstond. Hij mompelde iets in het Portugees, trok een streep en schreef er een getal onder.

'Driehonderdzevenenveertig pond en vier schellingen.'

Clare nam de lei terug en telde het na op het bord, buidel voor buidel, terwijl de kooplieden met hun voeten schuifelden en Duarte aan de overkant van de toonbank wachtte, met zijn armen over elkaar. Het duurde een halfuur. Het klopte tot op de penning, en ze was er bijna teleurgesteld over.

Nadat de kooplieden getekend hadden en weg waren, lag de lei nog op de toonbank, met de vreemde tekens erop.

'Wat zijn dat?'

'Cijfers. In Lissabon rekent elke koopman ermee.'

'In Brugge niet.'

'In Brugge rekent men met koperen schijfjes, dat heb ik een halfuur lang gezien.'

Ze werd rood, maar omdat ze ook nieuwsgierig was en de nieuwsgierigheid het won, schoof ze de lei naar hem toe.

'Laat zien.'

Hij schreef er negen op een rij en noemde ze bij naam, eerst in het Portugees en daarna in het Vlaams, en elk ervan was een getal op zich. Achteraan tekende hij een kleine cirkel, een rondje met niets erin.

'En dat?'

'Niets.'

'Dat zie ik. Wat betekent het?'

'Het betekent niets. Het is een teken voor niets.' Hij schreef een één en zette het rondje erachter. 'Tien.' Hij zette er een tweede rondje bij. 'Honderd.'

Clare staarde naar de lei en begreep het eerst maar half, en toen in één keer, zoals je in een huis waar je al jaren woont een deur opent en ziet dat er nog een kamer achter ligt.

'Een teken voor niets. Daar heeft de Pauw er genoeg van. De helft van onze gasten betaalt met niets.'

Hij lachte, een korte, verraste lach die hem zelf leek te overvallen, en het was de eerste keer dat ze hem hoorde lachen. Ze lachte mee voor ze er iets aan kon doen.

Ze stonden aan weerskanten van de toonbank en wisten ineens allebei niet meer waar ze moesten kijken, tot Clare de lei pakte en hem schoonveegde, het rondje eerst.

'Van zo'n rondje maakt iedereen een zes,' zei ze. 'In Brugge zou niemand het vertrouwen.'

Hij draaide zich al om. 'En van een Romeinse twee maakt u met één streepje een drie, demoiselle.'

Hij ging terug naar zijn brieven, en Clare hield de schone lei nog vast. Ze had gelachen met de man die haar boek een leugen noemde, aan de toonbank van haar oom. Ze wilde hem kwalijk nemen dat het deugd had gedaan, en ze wilde nog meer tekens leren, en ze deed geen van beide.

Na de middag kwam Everaert zijn spullen halen.

Hij duwde een handkar door de achterpoort en was magerder dan met Kerstmis. De warme mantel die haar oom hem had gegeven, hing om hem heen als om een kapstok. Op zijn neus stond zijn bril, twee ronde glazen in een klem van been, met een barst door het linker glas die er al zat zolang Clare hem kende.

'Clare.' Hij kwam niet verder dan de deur van de schrijfkamer en bekeek haar tafel, haar pennen en haar inktpot. 'Je hebt alles verzet.'

'Ik heb het licht van het raam nodig.'

‘Ik ook. Daarom stond de tafel daar.’ Er zat geen venijn in zijn stem, en daardoor kwam het harder aan. ‘Waar is mijn kist?’

Ze hielp hem de kist uit de hoek te slepen, een eikenhouten kist met ijzeren hoeken, vol oude rekeningen, kladboeken en brieven van mensen die al lang dood waren. Hij had er dertig jaar mee geleefd. Terwijl ze hem samen op de kar tilden, zag ze zijn handen beven, zo hevig dat het deksel ervan rammelde.

‘Hebt u het koud, meester?’

‘Sinds Kerstmis krijg ik het niet meer warm.’

Hij ging nog eens naar binnen en nam van de vensterbank een inkthoorn van zwart hoorn, met een zilveren deksel waarop een kleine uil was gegraveerd. Clare kende die hoorn goed, want in haar eerste jaar in de Pauw had ze er haar rekeningen uit geschreven, aan deze zelfde tafel, met Everaert achter haar die op haar hand tikte als ze een lus te groot maakte.

Hij hield de hoorn een tijd vast voor hij hem voor haar neerzette.

‘Die is voor jou.’

‘Meester, die is van u.’

‘Ik heb niets meer te schrijven.’ Hij schoof de hoorn een eindje naar haar toe en liet zijn hand er nog even op liggen. ‘Jij wel.’

Ze wist niet wat ze moest zeggen. Ze was blij geweest dat hij wegging. In haar hoofd had ze hem een oude zuurpruim genoemd, en een dronkaard, en nu stond hij hier met zijn gebarsten bril en gaf haar het enige wat hij nog van waarde bezat. Ze voelde zich klein en gemeen.

‘Dank u.’ Het klonk armzalig, en ze hoorde het zelf.

Hij was al bij de deur toen ze hem terugriep, zonder goed te weten waarom.

‘Meester Everaert. U was in Sluis, met Sint-Niklaas.’